

Макаренко Є.В.

аспірант

*Інститут політичних та етнонаціональних досліджень
імені І.Ф. Кураса НАН України*

НАЦІОНАЛЬНА МІФОТВОРЧІСТЬ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ

Вважається, що українці схильні до міфотворення. Головний політичний міф пересічного українця полягає в національній ідеї. Адже, національна міфологія поєднує в собі широкі верстви культурної традиції: це і породження Православ'я, українська історія з міфологічним символічним світом, тощо, все це, фактично, може заповнити простір українського світосприйняття [1].

Національний міф, як правило, супроводжує міф про героя, який у певний відрізок історичного часу є лідером нації. У нових умовах нестабільності певного становища, проведення соціальних перетворень для вже підготовленого до сприйняття міфу мислення стає доцільним створення образу «героя-рятівника» або «героя-месії», який, цілком відкинувши існуючу систему, спрямовує свої сили на створення нової. Саме такими героями показують себе лідери партій, проголошуючи передвиборні програми вони показують як прагнуть змінити життя країни, врятувати бідних людей, покращити соціальні сфери для українців.

Надто багато міфів, в тому числі й героїчних, пов'язані з національними героями, громадськими, державними, політичними лідерами. Отже, головною метою політичного міфу є намагання довести відповідність якогось конкретного історичного персонажу чи сюжету міфічному прототипові, який створено. Занурення у міф таким чином дає змогу вирішувати ті завдання, які іншим способом вирішити важко, а бо й неможливо. Завдяки міфу можна «зіграти в п'єсу», яка заворожує людину з незапам'ятних часів і яку тисяча людей хочуть бачити і пережити. Питання лише в тому, хто в цій п'єсі виконуватиме роль масовки, а хто - головного героя.

Предметний аналіз багатьох різноманітно сконструйованих і оформлених розповідей про героя, що з'являється на сцені у різноманітних образах відповідно до змінених потребами людей, показує, що в кожному із них незмінно поступає низка спільних рис, «і це дає можливість, скласти із типових елементів, так би мовити, типовий сюжет» [3, с. 234].

Справді, політичний діяч, перетворюючись в харизматичного вождя, ніби проходить стадії долі міфічного героя, міфічна трансформація якого відповідає основним стадіям розвитку особистості. Для політичного лідера цих стадій виявляється більше, ніж для звичайної людини, і тому він наближається до міфічної, своєрідної надлюдини, якій дано бути рятівником батьківщини. Не випадково реальні історичні персонажі з плином часу починають сприйматися як казкові герої, а їхня доля обростає легендами.

У разі, якщо міфологічний герой відкриває чи стверджує божественний закон, то для політичного героя конкретний моральний ідеал пов'язаний із образом Батьківщини - Матері, якій дає йому національна еліта. «Герой стає втіленням богалюдини або надлюдини - першопредка нації, народженого абсолютом у прадавні часи (причому, першопредком може виступати і міфологізований образ конкретної людини). Саме в цьому моменті через традицію політичний міф зв'язується з архаїчним, і саме з погляду традиції оцінюється роль політичного героя. Звертаючись до архетипових образів, політичний герой має шанс пов'язати свою повсякденну боротьбу за владу з глибинними духовно-моральними настановами. Тільки в цьому

випадку «бажане» в його політичному проєкті знайде причину в абсолютному» [2].

Тож для успіху справи потрібно пам'ятати про ще одну важливу умову, а саме: харизматичний лідер - це та людина, думки, дії та емоції якої збігається із підсвідомими очікуваннями певного соціуму в певний момент історії. Звичайний харизматичний лідер - це лідер з яскраво вираженими природними рисами.

Проте без глибоко вираженого підходу найкращі, на перший погляд, наміри консолідованих лідером мас повести суспільство не лише вперед, еволюційним шляхом, до вищої мети (що в історії трапляється дуже рідко, оскільки збіг інтуїції лідера, підтриманого народом, і долі соціуму, яка визначається багатьма чинниками, відбувається не надто часто), а назад, до інволюційного повороту життя. Якщо тип лідера і підсвідомі очікування соціуму відповідають змістові еволюційної політичної мети, соціум має зрушитися з місця в напрямі зростання, еволюції, прогресу. Успіх лідера полягає в відповідності, адекватності ситуації, а не тільки в його мудрості чи майстерно дібраному образі.

Умовою легітимації політичного діяча як конкретного політичного вождя (локального лідера, героя) чи національного вождя є видима і політичним суспільством відповідальність його особистості міфічному прототипові. Для цього майбутній вождь має «померти» в минулому житті і «воскреснути» у своєму міфічному образі героя-людини (локального чи загального характеру). Для такого роду метаморфоз, перетворення, часто достатньо ритуалу вступу на посаду, яка сама собою вже божественна і міфологізована як священна.

Лідер не може бути без односторонності, без певного оточення прихильників. Організація більш дієва, тому що регулює процес наслідування і дає можливість лідерові виліпити масу за своєю подобою чи за своїм задумом. Врешті-решт організація набуває для маси такої саме цінності, що й лідер. Звичайно, такою організацією може бути політична партія, громадська організація, які є соціально організованими представниками того чи того типу масової свідомості, і які знову й знову репродукують міфічні (несвідомі) колективні уявлення певної соціальної спільноти.

«На жаль, - як підкреслює О. Полісаєв, - конкретно існуюча в українському суспільстві система міфологічних образів ще не стала предметом безпосереднього критичного аналізу. Значно частіше доводиться мати справу з «раціональним» обґрунтуванням «доцільності», розуміння ситуацій, де потужною складовою виступає міфологічна їх інтерпретація (йдеться, зокрема, про традицію політичних дискусій, часом корельованих із партійно-груповими інтересами). У той же час, сучасна політична міфологія не рідко використовується політичними організаціями і владними структурами для цілеспрямованого програмування масової свідомості» [4].

В Україні, створюється така картина: для того, щоб політичний міф отримав бажаний результат, необхідно, політичній партії, лідеру чи окремій людині створити чутку про будь-яку подію, яка відбувається, або мала своє місце в минулому. Не обов'язково підкріплювати її доведеними фактами. Головне, щоб цей міф був актуальним на даний час і міг заповнити свідомість значній кількості людей. Впровадити політичний міф можна через мас-медіа, Інтернет, мітинги, тощо й чекати, як зреагує народ. Саме реакція мас і буде тим результатом, для чого створюється міфи. З часом, він або спростовується, або підтверджується, але суть вже не в цьому: головне, що на рівні свідомості міф відіграв своє значення, хоч і набув хибного уявлення.

Отже, сьогоднішня діяльність українських політиків спрямована на те, щоб остаточно «розчленити», «знищити» український народ. Варто лише поглянути на зовнішньополітичну орієнтацію деяких державних діячів і відразу стає зрозумілим, що вони не вболівають за долю української нації, а навпаки, намагаються її принизити,

скомпрометувати, знищити той український дух, який багато століть поспіль терпів приниження і знущання. Коли сьогодні з'явилася нагода встановити історичну справедливість для української нації, державні діячі розглядають її лише як засіб досягнення влади, а в подальшому орієнтуються на інших сусідів-країн. Зрозуміло, що свідомі українці, які цікавляться суспільними процесами, не будуть вірити декларативним гаслам політикам, а об'єднуватимуться навколо цінностей, що слугуватимуть їм політичним орієнтиром у побудові української держави з українською нацією.

Література

1. Демчук П. Обережно, політичні міфи!: Філософсько-політологічний трактат / Петро Демчук. - К.: Молодь, 2006. - 204 с.
2. Доценко Е. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита: Монографія / Е. Доценко. - М.: 1997. - 345 с.
3. Кассирер Е. Техника современных политических мифов: Феномен человека: Антропология // Е. Кассирер. - М.: Высшая школа, 1993. - 649 с.
4. Полісаєв О. Спріально-філософське дослідження транс історичності міфологічного освоєння світу: дис. докт. філос.наук // Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. К.: 2009. - 32 с.